

 NEMINLJIVI

Mihail Afanasjevič Bulgakov

BELA GARDA

Міжнародна

1851

Mihail Afanasjevič Bulgakov
BELA GARDA

Mihail Afanasjevič Bulgakov

BELA GARDA

Zbirka NEMINLJIVI 21

© Celjska Mohorjeva družba, 2024

Vse pravice pridržane.

Knjižno delo je izšlo v okviru knjižnega programa,
ki ga sofinancira

JAK
JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.161.1-31

821.161.1.09Bulgakov M. A.

BULGAKOV, Mihail Afanas'evič, 1891-1940

Bela garda / Mihail Afanasjevič Bulgakov ; prevedel Marjan Poljanec ;
[spremnna beseda Aleš Maver]. - Celje : Društvo Mohorjeva družba : Celjska
Mohorjeva družba, 2024. - (Zbirka Neminljivi ; 21)

Prevod dela: Belaja gvardija

ISBN 978-961-278-708-0

COBISS.SI-ID 197518339

Mihail Afanasjevič Bulgakov

BELA GARDA

Prevedel Marjan Poljanec

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

1

Veliko je bilo in strašno je bilo leto 1918 po rojstvu Kristusovem, drugo leto po začetku revolucije. Poleti je bilo polno sonca, pozimi polno snega, in posebno visoko sta bili na nebu dve zvezdi: pastirska zvezda večerna Venera in rdeči, migetajoči Mars.

Toda dnevi hitijo tako v mirnih kot v krvavih letih ko blisk in mladi Turbini niso opazili, kako je v hudem mrazu nastopil beli, kosmati december. O, dedek naš Mraz, ki se iskriš od snega in sreče! Mama, svetla kraljica, kje si zdaj?

Leto zatem, ko se je hči Jelena poročila s stotnikom Sergejem Ivanovičem Talbergom, in v tistem tednu, ko se je najstarejši sin Aleksej Vasiljevič Turbin vrnil po napornih pohodih, vojaški službi in tegobah v Ukrajino ter prišel v Mesto, v rodno gnezdo, so odnesli belo krsto z materinim truplom po strmem Aleksejevem klancu na Podol v cerkvico Nikolaja Dobrega, ki stoji na Rebri.

Ko so peli zadušnico za materjo, je bil maj. Cvetoče višnje in akacije so nepredušno zalepile šilasta okna. Oče Aleksander, ki se mu je od bridkosti in razburjenja zatikalo, se je bleščal in iskril v zlati svetlobi, po obrazu in vratu zaripli diakon, ki je bil okovan z zlatom prav do konic v šivu škripajočih škornjev, pa je žalostno drdral besede cerkvenega poslovilnega govora v spomin mami, ki je zapustila otroke.

Aleksej, Jelena, Talberg in Anjuta, ki je bila vzgojena v hiši gospe Turbinove, pa od smrti omamljeni Nikolka s kodrom, ki mu je padal na levo obrv, so stali ob nogah starega porumenelega škofa Nikolaja. Nikolbove modre oči, posajene na

vsako stran dolgega ptičjega nosu, so gledale izgubljeno in potrto. Kdaj pa kdaj jih je dvignil k ikonostasu in oltarnemu loku, ki je izginjal v somraku, kjer se je vzpenjal žalostni in skrivnostni starec Bog, in pomežikaval. Čemu takšna nesreča? Krivica? Čemu je bilo treba vzeti k sebi mater prav zdaj, ko so spet vsi skupaj in ko je nastopilo olajšanje?

Toda Bog je odletel v temno, razpokano nebo, ne da bi odgovoril, Nikolka pa še ni vedel, da je vse, kar se zgodi, vselej tako, kot mora biti, in da je tako najboljše.

Po opravljeni zadušnici so stopili na odmevajoči tlak v preddverju in odpeljali mater skozi vse velikansko Mesto na pokopališče, kjer je pod črnim marmornim križem že dolgo ležal oče. Potem so mamu pokopali. Ah ... ah ...

Veliko let pred smrtjo je v hiši na Aleksejevem klancu št. 13 lončena peč v jedilnici grela in vzgajala malo Jeleno, najstarejšega Alekseja in čisto drobcenega Nikolko. Kolikokrat so ob puhteči lončeni ploskvi brali *Saardamskega tesarja*, ura je igrala gavoto in ob koncu decembra je zmeraj dišalo po smreki, na zelenih vejah pa je gorel raznobarvni parafin. Takoj za bronasto uro, ki je igrala gavoto v materini – zdaj Jelenini – spalnici, je v jedilnici odbila črna stenska ura svoje zamolke udarce. Oče jo je bil kupil še takrat, ko so nosile ženske smešne, v ramenih napihnjene rokave. Takšnih rokavov ni bilo več, čas je švignil kot iskra, oče, ki je bil profesor, je umrl, otroci so zrasli, ura pa se ni spremenila in je še kar naprej bila zamolke udarce. Nanjo so se vsi tako navedili, da bi bilo hudo, če bi po kakem nenavadnem naključju padla z zidu; zdelo bi se jim, kot da jim je umrl domač glas

in da praznega mesta nikakor ne morejo zapolniti s čim drugim. A na srečo je ura nesmrtna, kot sta nesmrtna tudi *Saardamski tesar* in holandska lončena peč, ki v najtežjih trenutkih poživlja in greje kot častitljiva skala.

In te pečnice, z rdečim plišem prevlečeno pohištvo, postelje s svetlečimi se bunkami, oguljene pisane stenske preproge s sokolom na roki Alekseja Mihajloviča in z Ludvikom XIV., ki se košati na obali svilnatoga jezera v rajskem vrtu, turške preproge s čudnimi viticami na orientalski podlagi, ki so migljale pred očmi malega Nikolke, ko se mu je bledlo zaradi škrlatinke, bronasto svetilko s senčnikom, na tem svetu najlepše omare s knjigami, ki dišijo po skrivnostni starinski čokoladi in pripovedujejo o Nataši Rostovi in Stotnikovi hčeri, pozlačene skodelice, srebro, portrete in zavese – vseh sedem prašnih in napolnjenih sob, v katerih so zrasli mladi Turbini, je mati zapustila otrokom v najtežjem času; težko sopeč in vsa oslabela se je oprijela roke jokajoče Jelene in rekla:

»Živite ... kot prijatelji.«

Toda kako živeti? Le kako?

Najstarejšemu Alekseju Vasiljeviču Turbinu, mlademu zdravniku, je bilo osemindvajset let, Jeleni štiriindvajset. Njen mož, stotnik Talberg, jih je imel enaintrideset, Nikolka sedemnajst in pol. Življenje se jim je torej pretrgalo v največjem razcvetu. S severa je že zdavnaj začelo mestiti; potem je metlo in metlo in ni prenehalo; in dlje ko je metlo, huje je bilo. Najstarejši Turbin se je vrnil v rodno Mesto po prvem sunku, ki je zatresel hribe ob Dnepru. No, si je mislil človek, zdaj bo tega konec in začelo se bo življenje, kot ga

opisujejo čokoladne knjige, vendar se takšno življenje ne le ni začelo, temveč je v celoti postajalo čedalje strašnejše. Na severu je venomer zavijal metež, tu pa je pod nogami zamolklo grmelo in krulilo vznemirjeno drobovje zemlje. Osemnajsto leto se je naglo bližalo koncu in je bilo vsak dan bolj grozljivo in naježeno.

Stene se bodo podrle, vznemirjeni sokol bo odletel z bele ro-kavice, plamen v bronasti svetilki bo ugasnil in Stotnikovo hčer bodo sežgali v peči. Mati je rekla otrokom:

»Živite.«

Morali pa bodo trpeti in umirati.

Nekoč pod večer, kmalu potem ko so pokopali mater, je prišel Aleksej Turbin k očetu Aleksandru in rekel: »Da, žalostni smo, oče Aleksander. Težko je pozabiti mamo, pa še takšne hude čase preživljamo ... Najhujše je to, da sem se ravnokar vrnil in mislil, kako si bomo uredili življenje, zdaj pa ...«

Utihnil je in se, sedeč v mraku za mizo, zamislil in zagledal v daljavo. Vejevje na cerkvenem dvorišču je prekrilo duhovnikovo hišico. Videti je bilo, kot da se takoj za steno tesne delovne sobe, prepolne knjig, začenja skrivnostni in prepleteni pomladni gozd. Mesto je zvečer zamolklo šumelo, dišalo je po španskem bezgu.

»Nič ne moreš storiti,« je v zadregi zamrmral duhovnik. (Zmeraj je bil v zadregi, kadar se je moral pogovarjati z ljudmi.) »Takšna je božja volja.«

»Morda bo vsega tega kdaj konec? Morda bo potem bolje?« je vprašal Turbin predse.

Duhovnik se je zganil v naslanjaču.

»Hudi časi so, hudi, ni kaj reči,« je zamomljaj, »vendar ne smemo obupavati ...«

Nato je nenadoma položil belo roko, ki jo je osvobodil iz temnega rokava talarja, na kup knjig in odprl zgornjo tam, kjer je bilo vloženo pisano izvezeno kazalo.

»Obupa ne smemo dovoliti,« je spregovoril zmedeno, vendar precej prepričljivo. »Obup je velik greh ... Čeprav se mi zdi, da preizkušenj še ni konec. Da, da, velike preizkušnje nas še čakajo,« je govoril čedalje bolj prepričano. »Zadnje čase, veste, posedam samo pri knjigah, seveda strokovnih, večidel so bogoslovne ...«

Dvignil je knjigo, tako da je zadnja svetloba, ki je prihajala skozi okno, padla na stran, in prebral:

»Tretji angel je izlil svojo čašo v reke in vodne izvire; in nastala je kri.«

2

Tako je torej prišel beli, kosmati december. Na vse kriplje je hitel proti svoji polovici. Na zasneženih ulicah je bilo že čutiti odsev božičnega večera. Osemnajstemu letu se je bližal konec.

Nad enonadstropno hišo št. 13 nenavadnega videza (stanovanje Turbinovih je iz prvega nadstropja gledalo na ulico, iz pritličja pa na majhno, nagnjeno in prijetno dvorišče) so se na vrtu, ki se je pritiskal ob strm breg, vse veje na drevju spremenile v prste in se upognile. Zametlo je breg, zasulo klonice na dvorišču in zrasel je velikanski sladkorni stožec. Hišo je pokrila kučma belega generala in v spodnjem nadstropju (z ulice v pritličju, z dvorišča pa v podpritličju – pod verando Turbinovih) je prižgal medlo goreče luči inženir in bojazlivec, buržuj in zoprnež Vasilij Ivanovič Lisovič, v gornjem nadstropju pa so svetlo in veselo zagorela okna Turbinovih.

Pod noč sta šla Aleksej in Nikolka v klonico po drva.

»O, drv je prekleto malo. Poglej, danes so spet vdrli.«

Iz Nikolkove žepne svetilke je šinil moder stožec in odkril, da so desko očitno odtrgali od stene in jo v naglici spet pribili od zunaj.

»Pri bogu, da bi jih z veseljem obstrelil. Veš kaj, nocoj se usediva in straživa. Vem, to so čevljarjevi s številke enajst. Kako morejo biti takšni malopridneži! Več drv imajo kot mi.«

»Ah, pusti jih ... Primi, greva!«

Zarjavela ključavnica je zaškrtala in na brata se je usula plast snega. Odnesele sta drva. Okrog devetih zvečer se saardamskih pečnic ni bilo več mogoče dotakniti.

Znamenita peč je imela na svoji slepeči zunanosti naslednje zgodovinske napise in risbe, ki jih je v različnih trenutkih leta osemnajstega naredil Nikolka s tušem in ki so bili kar se da pomenljivi in pomembni:

Če ti rečejo, da nam zavezniki hitijo na pomoč,
jim ne verjemi. Zavezniki so izprijenci.

Simpatizira z boljševiki.

Risba: Momusova spaka.

Podpis:

Ulan Leonid Jurjevič.

Strašne in grozljive govorice:
Rdeče bande dvigajo butice!

Barvna risba: glava s povešenimi brki, na njej kavkaška kučma z modrim repom.

Podpis:

Pobij Petljuro!

Jelenina roka in roke starih in intimnih prijateljev iz otroških let Turbinovih – Mišlajevskega, Karasa, Šervinskega – so z barvicami, tušem, črnilom in višnjevim sokom zapisale:

Jelena Vasiljevna nas ljubi vroče,
zdaj mene, zdaj tebe, kot se ji hoče.

Lenočka, imam vstopnico za *Aido*.
Balkon št. 8, desno.

12. maja 1918. leta sem se zaljubil.

Vi ste debeli in grdi.

Po takšnih besedah mi preostane le še smrt.

Risba dobro zadetega browninga.

Naj živi Rusija!
Naj živi samovlada!

Junij. Barkarola.

Ne spominja se zaman vsa Rusija
slavnih borodinskih dni.

S tiskanimi črkami je zapisal Nikolka:

Ukazujem, da na peč ne pišete nepotrebnih stvari, sicer kaznujem vsakega tovariša s smrtjo in z odvzemom državljanskih pravic. Komisar podolskega okrožja, moški in ženski krojač Abram Pružinor.

30. januarja 1918

Vročina je puhtela od porisanih pečnic, počrnela ura pa je tekla kot pred tridesetimi leti: tik-tak. Najstarejši Turbin – gladko obrit, svetlolas in po 25. oktobru 1917

kakor postaran in mračnejši, v vojaškem suknjiču z velikimi žepi, v modrih jahalnih hlačah in novih mehkih copatah – je sedel v svoji priljubljeni drži na kanapeju, na katerega je položil tudi noge. Ob njegovih nogah je sedel na pručki kodrolasi Nikolka in se z nogami skoraj dotikal kredence; jedilnica je bila majhna. Obut je bil v škornje z zaponkami. Nikolnova prijateljica kitara je igrala nežno in zamolklo: brenk ... Brenkala je negotovo, kajti za zdaj, razumite, se ne ve nič natančnega. V Mestu je nemirno, nejasno in slabo ...

Nicolka je imel na ramenih podčastniške epolette z belimi resicami, na levem rokavu pa ostrokoten tribarven našitek (tretji oddelek prve pehotne brambovske čete, ki so jo zaradi bližajočih se dogodkov ustanovljali že štiri dni).

Vendar je bilo v jedilnici kljub takšnim dogodkom pravzaprav zelo lepo. Bilo je toplo in prijetno, svetlo rumene zavese so bile zagrnjene. Ogenj je brata ogreval in utrujal.

Starejši je odložil knjigo in se pretegnil.

»Daj, zaigraj *Žetev*.«

Tren-ta-tam ... Tren-ta-tam ...

Škornji po zadnji modi,
kape kot se spodobi –
junckerji inženirci gredo!

Starejši je začel peti. Oči so bile mračne, a zdaj se je v njih prižgal plamenček in v žilah je postalo toplo. Vendar potihoma, gospoda, potihoma, čisto potihoma.

Pozdravljeni, letoviščarji,
pozdravljene, letoviščarke ...

Kitara udarja koračnice, s strun prihaja četa, inženirci gredo – ena, dve! Nikolkove oči se spominjajo:

Vojaška šola. Okrušeni stebri v Aleksandrovi gimnaziji, topovi. Junkerji se plazijo po trebuhu od okna do okna in zadržujejo sovražnika s strelji. Na oknih so strojnice.

Oblak vojakov oblega šolo, da, pravi oblak. Kaj zdaj? Prestrašil se je general Bogorodicki in se vdal, vdal z junkerji. Sramota!

Pozdravljeni, letoviščarji,
pozdravljene, letoviščarke,
žetev se je že zdavnaj začela.

Nikolkove oči postajajo motne.

Oblaki soparice nad zlato rdečimi ukrajinskimi polji. V prahu stopajo s prahom prekrite junkerske čete. Bilo, bilo je vse to, a zdaj ni več. Sramota. Neumnost.

Jelena je odgrnila zaveso na vratih in na črnem ozadju se je pokazala njena rdečelasa glava. Brata je pogledala z mehko v očeh, na uro pa z očmi, prepelnimi nemira. To je bilo tudi razumljivo. Kje je pravzaprav ostal Talberg? Sestra je bila vznemirjena.

Da bi to prikriala, je začela peti z bratoma, vendar se je nenadoma ustavila in dvignila prst.

»Počakajta. Ali slišita?«

Četa je zaustavila korak na vseh sedmih strunah: stooj! Vsi trije so prisluhnili in uganili: grmenje topov. Močno, daljno in zamolklo. Še enkrat: bum ... Nikolka je odložil kitaro ter naglo vstal, stokajoč je za njim vstal tudi Aleksej.

V dnevni sobi je bila črna tema. Nikolka je zadel ob stol. Skozi okna je bilo videti uresničeno umetnino *Božična*

KAZALO

PRVI DEL

7

DRUGI DEL

139

TRETJI DEL

211

Spremna beseda
Dr. Aleš Maver

347